

Співробітництво між Україною та Європолем здійснюється на підставі Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво [5].

Ці інституції та організації грають важливу роль у спільному зусиллі боротьби з легалізацією коштів злочинного походження в Україні. Вони сприяють виявленню, припиненню та розслідуванню подібних фінансових операцій та сприяють створенню справедливого та законного фінансового середовища в країні

Список використаних джерел

1. Результати роботи Держфінмоніторингу за 2022 рік: Інформування від 18 січня 2023 р. URL: [HYPERLINK https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/news/Informuvannya-pro-rezultati-roboti-derzhfinmonitoringu-za-2022-rik.html](https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/news/Informuvannya-pro-rezultati-roboti-derzhfinmonitoringu-za-2022-rik.html).

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 р. № 361-IX. URL: [HYPERLINK https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text).

3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: Резолюція від 15 листопада 2000 р. №55/25 (ратифіковано Законом України від 04 лютого 2004 р. № 1433-IV (1433-15) URL: [HYPERLINK https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text).

4. Резолюція: Рада безпеки ООН 2005 р. № 1617, 40+9 URL: [HYPERLINK https://www.un.org/securitycouncil/ru/s/res/1617-%282005%29](https://www.un.org/securitycouncil/ru/s/res/1617-%282005%29).

5. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво: ратифіковано Закон України від 12 липня 2017 р. № 2129-VIII URL: [HYPERLINK https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16#n156](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16#n156).

Дульський Олександр Леонідович,
докторант відділу докторантури
та ад'юнктури Національної академії
внутрішніх справ, доктор філософії
в галузі права

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ ЗАХИСНИКОМ

Захисник у кримінальному провадженні відіграє ключову роль у здійсненні захисту прав, свобод і законних інтересів свого клієнта (підозрюваного, обвинуваченого, засудженого тощо), що впливає із його повноважень, передбачених кримінальним процесуальним законодавством України. Під час своєї професійної діяльності він використовує не суто лише кримінальні процесуальні способи збирання доказів, а і криміналістичні способи та засоби. На сьогодні в

широкому значенні сукупність таких криміналістичних способів і засобів збирання доказів називають криміналістичним забезпеченням, що включає техніко- [1], тактико- [2] та методико-криміналістичне забезпечення [1]. Принциповим вважаємо висвітлення саме особливостей техніко-криміналістичного забезпечення збирання доказів захисником, яке теж має місце в криміналістиці та відрізняється від техніко-криміналістичного забезпечення збирання доказів органами досудового розслідування.

Як слушно зауважила О.В. Капліна, збирання доказів є складною комплексною діяльністю суб'єктів доказування з їх виявлення, вилучення, отримання, закріплення, збереження у встановленому порядку [3, с. 223]. Відповідно до ч. 3 ст. 93 Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року (КПК України) захисник «здійснює збирання доказів шляхом вилучення та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів» [4].

Що ж до «техніко-криміналістичного забезпечення», то, незважаючи на те, що під час формування цього поняття, автори, як правило, включають у його зміст синонімічні терміни чи ті, які не суттєво відрізняються, зазначимо більш загальне поняття, що існує в науці. Для початку зауважимо, що в наукових джерелах це поняття завжди застосовується в поєднанні із певним об'єктом чи діяльністю, висвітлюючи практичний його аспект, а синонімічне, з однієї сторони, поняття «криміналістична техніка» може застосовуватись самостійно та є суто науковим. Так, криміналістичну техніку визначають як «розділ криміналістики, який є системою наукових положень і рекомендацій, які забезпечують розробку технічних засобів (приладів, інструментів, пристроїв і матеріалів), а також прийомів та методів їх використання з метою розслідування та попередження кримінальних правопорушень» [5, с. 87–88]. Як помітно, нині науковці поняття «криміналістична техніка», що є загальним науковим поняттям, з якого формується поняття «техніко-криміналістичне забезпечення... (когось/чогось)», визначають зі сторони уповноважених суб'єктів правоохоронних органів (слідчого, дізнавача, прокурора). Водночас, зважаючи на генезу розвитку наукових уявлень про застосування криміналістичних знань адвокатами (у кримінальному провадженні можуть бути захисниками), що включає в себе 5 етапів (1) зародження адвокатури в Україні у період польсько-литовської доби (XIV–XVI ст.); 2) адвокатура у період XVII століття; 3) адвокатура у період судової реформи 1864 року; 4) адвокатура у радянський період (з 1917 року по 90-і рр. XX ст.); 5) сучасна адвокатура (90-і рр. XX ст. по теперішній час) [6, с. 111]), на сьогодні слушно

підтримати точку зору вчених [7, 8] про існування і техніко-криміналістичного забезпечення адвокатської діяльності, що активно почало розвиватися після прийняття КПК України.

Щодо правових основ техніко-криміналістичного забезпечення збирання доказів захисником, доцільно зазначити, що у КПК України не передбачено прямого права чи обов'язку застосування захисником технічних засобів. Водночас, він може їх використовувати користуючись правами підозрюваного, обвинуваченого (ч. 4 ст. 46 КПК України). У п. 11 ч. 3 ст. 42 КПК України передбачено, що підозрюваний, обвинувачений має право застосовувати з додержанням вимог КПК України технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосування технічних засобів при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного життя особи, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала) [4]. Надання безпосереднього права на застосування технічних засобів захисником у кримінальному провадженні передбачено у п. 8 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року, де зазначено, що він уповноважений «застосовувати технічні засоби, у тому числі для копіювання матеріалів справи, в якій адвокат здійснює захист, представництво або надає інші види правової допомоги, фіксувати процесуальні дії, в яких він бере участь, а також хід судового засідання в порядку, передбаченому законом» [9].

У своїй практичній діяльності захисник застосовує як технічні засоби, так і науково-технічні засоби. Технічними засобами можуть бути: засоби аудіо, фото- та відеофіксації, за допомогою яких захисник може зафіксувати фактичні дані, що можуть стати доказами у кримінальному провадженні та виправдати його підозрюваного. Науково-технічні засоби уповноважені застосовувати відповідні спеціалісти, які володіють спеціальними знаннями (уповноважені особи, спеціалісти (ст. 71 КПК України), експерти тощо), яких може залучити захисник шляхом подання клопотання слідчому, дізнавачу, прокурору, слідчому судді чи суду. Наприклад, науково-технічними засобами можуть бути: дактилоскопічні прилади та набори до них, прилади для виявлення невидимих слідів, прилади для фотографування слідів від частин вогнепальної зброї на кулях і гільзах, пошукові прилади, комп'ютерні програми для складання композиційних портретів за методом «словесного портрета» конкретної особи, прилади для виявлення підроблених документів, порівняльні мікроскопи та ін. [10, с. 55].

Бишевец О.В. слушно зауважила, що застосування адвокатами-захисниками техніко-криміналістичних засобів у кримінальному провадженні відрізняється від їх застосування уповноваженими суб'єктами правоохоронних органів такими особливостями:

а) альтернативний характер. У положеннях чинного законодавства України відсутня норма, що зобов'язує адвоката-захисника самостійно застосувати засоби криміналістичної техніки у кримінальних провадженнях. Водночас, ст.ст. 42–44 КПК України та ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» надає йому право застосовувати з додержанням вимог закону технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Тобто доцільність їх застосування відбувається на його власний розсуд;

б) обмеженість за обсягом. Оскільки застосування техніко-криміналістичних засобів здійснюється адвокатами-захисниками як гарантія дотримання уповноваженими особами прав і законних інтересів підозрюваного чи обвинуваченого під час процесуальних дій, то в більшості випадків у адвокатів-захисників виникає потреба користуватися аудіо-, відеотехнікою (наприклад, для фотографування місця проведення слідчого огляду чи окремих об'єктів, що були виявлені при проведенні обшуку);

в) опосередкованість. Зважаючи на те, що процесуальна функція адвоката-захисника – захищати особу від підозри чи пред'явленого їй обвинувачення, то самостійно жодних слідчих (розшукових) дій адвокат-захисник не проводить, а лише бере в них участь задля забезпечення дотримання прав і законних інтересів особи, яку він захищає [11, с. 130–131].

Таким чином, особливість техніко-криміналістичного забезпечення збирання доказів захисником полягає в наступному: 1) правовою основою застосування технічних засобів, зважаючи на аналіз КПК України, є саме процесуальні права підозрюваного та/чи обвинуваченого, захист яких він здійснює, а також і правові акти адвоката; 2) він уповноважений застосовувати безпосередньо лише технічні засоби, а опосередковано і технічні, і науково-технічні засоби (за допомогою: слідчого, дізнавача, прокурора, слідчого судді, суду).

Список використаних джерел

1. Черноус Ю.М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів: монографія / Ю. М. Черноус. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 492 с.

2. Гвоздюк В.В. Тактика проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини : дис. ... доктора філософії : 081 – Право. Київ. 2021. 294 с. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/19896/5/dysert_hvozdiuk.pdf.

3. Капліна О. Збирання доказів сторонами кримінального провадження. Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Одеса, 2013 р.). ОДУВС, Одеса, 2013. С. 223–229.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

5. Криміналістика : підручник / [В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Самодін та ін.] ; за заг. ред. В. В. Пясковського / 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Право, 2020. 752 с.

6. Бишевец О.В. Історичний генезис застосування криміналістичних знань у адвокатській діяльності. Вісник кримінального судочинства. № 2. 2016. С. 106–112.

7. Криміналістична адвокатологія (технологія захисту у кримінальному провадженні України) : навч.-метод. посібник / Р.В. Комісарчук. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 184 с.

8. Сідельников А.В. Спеціальні знання в діяльності адвоката-захисника : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2019. 274 с.

9. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5076-VI. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

10. Маркусь В.О. Криміналістика. Навчальний посібник. Київ: Кондор, 2007. 558 с.

11. Бишевец О.В. Криміналістична техніка у професійній діяльності адвоката: завдання та значення. Вісник кримінального судочинства. 2017. № 1. С. 128–133.

Зайка Сергій Олегович,

доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМА НЕДОТРИМАННЯ СТРОКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Процесуальні строки є необхідним організаційним заходом, що забезпечує оперативність та ефективність досудового розслідування кримінальних правопорушень, а також судового розгляду кримінальних справ. Організує значення встановлених законом строків визначається тим, що вони забезпечують достатній час та обумовлюють необхідні темпи вирішення завдань, які стоять перед органами та посадовими особами, які здійснюють кримінальне провадження.

Питання процесуальних строків регламентується кримінальним процесуальним законодавством (статті 28, 219 та глава 7 КПК України). Проте, одним із найпоширеніших недоліків у роботі органів досудового розслідування, прокуратури чи суду є недотримання процесуальних строків. Як вірно зазначає В. О. Попелюшко з цього приводу, проблема процесуальних строків при здійсненні вітчизняного судочинства і її взаємозв'язок з правами та охоронюваними законом інтересами учасників судового розгляду – далеко не із другорядних. Це проблема із проблем. Вона потребує термінового вирішення, а вирішувати її слід не ізольовано, а в комплексі з іншими наболілими питаннями кримінального процесу [1, с. 81–82].